

УДК 371 .134

М.В.Байда

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Глобалізація є важливим чинником розвитку сучасної вищої освіти, так як від адекватного запровадження в освітній процес складових елементів глобалізації та інтернаціоналізації залежить сама модель майбутньої системи освіти, чи по-іншому – рівень кваліфікації майбутніх трудових ресурсів. В силу цього, за наявності нових вимог до якості освіти та її конкурентоспроможності на європейському ринку праці, освіта в Україні все ще вимагає багатьох змін.

Перехід на новий етап розвитку освіти передбачає використання методик та технологій, що відповідають вимогам часу. Вища школа повинна сприяти формуванню гуманної особистості та випускати фахівців здатних до активної адаптації в умовах постійних змін, які несе глобалізація, фахівців, що не лише володіють професійними навичками, а й у змозі працювати в колективі, взаємодіяти, співпереживати. Успішна реалізація поставленої задачі залежить від того, яким буде зміст освіти. У зв'язку з цим виникає потреба в пошуку нових ідей та технологій, які б мали потенціал для вирішення поставлених цілей. На сьогоднішній день все більше уваги приділяється дослідженню можливостей кооперативного навчання як такого, що сприяє розвитку особистісних якостей, актуалізації внутрішніх можливостей людини та підвищенню якості засвоюваного матеріалу.

Метою даної статті є дослідження питання актуальності застосування технологій кооперативного навчання в контексті гуманістичної парадигми освіти в умовах глобалізації та інтеграції в європейський освітній простір.

У Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір зазначається, що метою розвитку педагогічної освіти є створення такої освітньої системи, яка б на основі національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечувала підготовку педагогічних працівників, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави [1]. Гуманістична педагогіка орієнтована саме на такий саморозвиток особистості, з врахуванням її природної індивідуальності.

Дослідження принципів гуманістичної педагогіки було й залишається об'єктом наукових інтересів багатьох учених. Більшість науковців виокремлюють наступні принципи: діалогічності, проблемності, персоналізації, індивідуалізації педагогічної взаємодії, співробітництва та стимулювання суб'єктності учня, принципи постійного оновлення, національно орієнтованої освіти. Зокрема В. В. Андрієвська, Г.О.Балл, А.Г. Волинець досліджували діалогічну взаємодію у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи, Є.Є. Блінова – проблему відкритості майбутнього вчителя у спілкуванні. Одним із принципів гуманістичної педагогіки є принцип інтерактивності, реалізація якого сприяє використанню у навчальному процесі технологій кооперативного навчання. В українській педагогіці увага до використання інноваційних методів та технологій навчання, до яких належать технології кооперативного навчання, починає приділятися з початку 90-х років ХХ століття. Протягом доволі тривалого проміжку часу в освіті панував авторитаризм. Проте з переходом на новий етап розвитку на зміну авторитарним моделям організації навчального процесу приходять нові, демократичні моделі. Перехід до гуманістичної парадигми розвитку освіти став вагомим етапом на шляху змін. Однією із спроб втілення ідей гуманістичної школи за радянських часів була педагогіка співробітництва, яка створила підґрунтя для розробки кооперативного навчання. Цей напрям став одним з найґрунтовніших педагогічних узагальнень, який викликав до життя численні інноваційні процеси в освіті. У цьому підході поєдналися кращі традиції дореволюційної педагогічної думки (К.Ушинський, М.Пірогов, Л.Толстой) та радянської педагогіки (Н.Крупська, С.Шацький, А.Макаренко, В.Сухомлинський, Ш.Амонашвілі) з досягненнями зарубіжної психолого-педагогічної практики та науки (Р.Барт, А.Комбс, А.Маслоу, К.Роджерс, Е.Берн, Я.Корчак, Д.Брунер, Д.Гілфорд, Е.Торренс та інші).

Нова парадигма освіти за змістом та методами навчання й виховання орієнтується на гуманізм як світоглядний принцип: сьогодні педагоги надають перевагу гуманізму як сукупності принципів, які в пізнанні світу, у визначенні місця людини у світі та суспільстві, а також у наведенні контурів співіснування розглядають всі настанови скрізь інваріантні цінності людини як особистості, цілісності.

Проте аналіз наукових джерел свідчить про відсутність цілісних системних досліджень можливостей і методики використання технологій кооперативного навчання в структурі гуманістичної парадигми освіти. Здебільшого вчені займалися дослідженням організації групової взаємодії на основі кооперації (Т.В. Єрмолова, Н.В. Калініна, Л.Г. Салміна, Г.Н. Бросаліна, В.К. Дьяченко, Л.М. Зеленіна, Х.Й. Лійметс, Е.С. Рабунський, В.В. Рубцова, В.А. Сініцька, Г.А. Цукерман). Вітчизняні дослідники О.І. Пометун та Л.В. Пироженко, Г.О. Сиротенко

розглядають кооперативне навчання як одну з інтерактивних технологій [3, с.3-16].

У західній педагогіці ідея кооперативного навчання розроблена, на наш погляд, більш детально. Виділенням та обґрунтуванням ефективності технологій кооперативного навчання займалися: Р. Джонсон (R. Johnson), Д. Джонсон (D. Johnson), С. Каган (S. Kagan), Ш. Шаран (Sh. Sharan), Р. Славін (R. Slavin), Д.Барнс (D. Barnes), Ф.Тодд (F. Todd), С. Болі (C. Boileau), Дж. Денн (J. Denn), Р. Хілц (R. Hillz). Американські дослідники Д. Джонсон і Р. Джонсон виділяють основні умови ефективності скооперованої діяльності і разом з іншими дослідниками розглядають кооперативне навчання паралельно з індивідуальною структурою навчання та структурою навчання через змагання [2, с.2-5], С. Каган концентрує увагу на виділенні методів та структур кооперативного навчання.

Кооперативне навчання – це технологія навчання в невеликих групах, коли створюється можливість обговорення кожної проблеми, доведення, аргументування власного погляду, тобто активне залучення всіх студентів до вирішення проблемної ситуації. Це сприяє не лише глибшому розумінню навчального матеріалу, а й розвитку мислення, мовлення, особистісних якостей [4]. Вчені виділяють різноманітні технології кооперативного навчання: «Кути» (Каган, 1990) , «Думай - Працюй у парі - Ділись» (Каган, 1990), «Формулой - Ділись - Слухай - Створюй» (Джонсон, Джонсон і Барлет, 1990), «Навчання разом» (Джонсон і Джонсон, 1991) , «Команда - ігри - турніри» (Славін, 1986) , «Складана картинка» (Аронсон, 1980; Джонсон, Джонсон, 1990; Каган, 1990), «Круглий стіл» (Каган, 1990) тощо [4]. Дослідники доводять, що ефективність технологій кооперативного навчання полягає ще й у тому, що учасники взаємодії плекають у собі доброзичливість, відсутність агресії, вільний прояв почуттів, який значно підвищує здатність до творчості, емпатію – вміння відчувати психологічний стан іншої людини, співчуття, способи ненасильницького спілкування – повагу до свободи вибору, зняття чи обмеження заборон, акцент на позитивному, заохочення співрозмовника, терпимість до помилок опонента під час вивчення нового матеріалу, довіру, авансування похвали, вміння розуміти, приймати і визнавати думку інших, здатність стати на позицію іншого, навіть не погоджуючись з ним по суті проблеми, вміння сприймати ситуації (відповіді, пропозиції) не як гарні чи погані, а як такі, що вимагають роздумів, тобто сприймати їх критично [5].

Підсумовуючи сказане вище, слід ще раз зазначити, що інтеграція в європейський освітній простір вимагає перегляду змісту освіти та запровадження інноваційних методик та технологій в навчальний процес. При усій різноманітності сучасних підходів до освітнього процесу технології кооперативного навчання мають зайняти більш вагоме місце в гуманістичній парадигмі освіти, в силу того, що вони